

HOẠT ĐỘNG TỪ THIỆN XÃ HỘI CỦA PHẬT GIÁO HÒA HẢO (Trường hợp tỉnh An Giang)

Tóm tắt: Trong giáo lý mỗi tôn giáo đều có những điều răn hướng con người đến giá trị chân, thiện, mỹ... và những điều răn ấy có những tác động đáng kể đến các hành vi, hoạt động của con người, đặc biệt là hoạt động từ thiện nhằm chia sẻ, giúp đỡ những người gặp cảnh khó khăn. Qua nghiên cứu trường hợp tín đồ Phật giáo Hòa Hảo ở An Giang, bài viết xác định niềm tin tôn giáo tác động mạnh mẽ đến hoạt động từ thiện xã hội của họ. Mục đích làm từ thiện không chỉ giúp ích cho cộng đồng xã hội mà còn mang đến cái thiện, mỹ và tích đức của tín đồ Phật giáo Hòa Hảo. Từ nguồn dữ liệu thứ cấp, bài viết tổng hợp và trình bày một số mô hình hoạt động từ thiện xã hội của tín đồ Phật giáo Hòa Hảo ở An Giang.

Từ khóa: Phật giáo Hòa Hảo; từ thiện; An Giang.

Dẫn nhập

Từ xưa đến nay, hoạt động từ thiện luôn được xem là căn bản của đạo đức và tính nhân đạo, cũng như là một yếu tố cần thiết trong nhiều tôn giáo. Hoạt động từ thiện xã hội của tôn giáo, hoặc nói cách khác là một trong số các hoạt động của tôn giáo nhằm hướng tới xã hội, là hoạt động không thể thiếu của mọi tôn giáo và được các tôn giáo đề cao. Mỗi tôn giáo đều căn cứ vào niềm tin, giáo lý của mình mà khuyến khích tín đồ làm việc thiện. Ví dụ, một trong những điều đầu tiên phải thực hiện trên con đường dẫn tới sự giác ngộ theo giáo lý Phật giáo là thực hành bố thí; hoạt động từ thiện xã hội của Tịnh Độ Cư sĩ Phật hội Việt Nam thông qua hệ thống các phòng thuốc Nam

---

* Khoa Tôn giáo học, Học viện Khoa học xã hội.

Ngày nhận bài: 16/5/2022; Ngày biên tập: 15/6/2022; Duyệt đăng: 12/8/2022.

phước thiện bắt nguồn từ quan niệm: muốn đạt chính quả phải có Phước tức, Huệ tức - cơ sở hình thành nên tôn chỉ hành đạo *Phước Huệ song tu*. Với Công giáo cũng vậy, hoạt động từ thiện xã hội của Công giáo dựa trên cơ sở Kinh Thánh và Thần học Công giáo về lòng bác ái,... Tùy theo cơ cấu tổ chức giáo hội và quy mô số lượng tín đồ mà hoạt động từ thiện xã hội của mỗi tôn giáo diễn ra dưới nhiều hình thức và mức độ khác nhau.

Mặt khác, ở Việt Nam, cơ sở để phát huy mạnh mẽ vai trò của các tôn giáo tham gia xã hội hóa công tác xã hội, từ thiện là chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước. Trên cơ sở đổi mới nhận thức về tôn giáo, Đảng và Nhà nước Việt Nam đã sớm ban hành những nghị quyết thể hiện quan điểm ủng hộ và khuyến khích các tôn giáo và tổ chức tôn giáo thực hiện các công việc từ thiện xã hội. Hội nghị lần thứ bảy Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa IX đã ban hành Nghị quyết số 25-NQ/TW ngày 12/3/2003 về công tác tôn giáo, trong *Mục IV- Các giải pháp chủ yếu, phần Tăng cường quản lý nhà nước về tôn giáo* đã ghi: “Giải quyết việc tôn giáo thực hiện chủ trương xã hội hóa các hoạt động y tế, văn hóa, xã hội, giáo dục của Nhà nước theo nguyên tắc: Khuyến khích các tôn giáo đã được Nhà nước thừa nhận tham gia phù hợp với chức năng, nguyên tắc tổ chức của mỗi tôn giáo và quy định của pháp luật; Cá nhân tín đồ, chức sắc, chức việc, nhà tu hành tham gia với tư cách công dân thì được Nhà nước khuyến khích và tạo điều kiện thực hiện theo quy định của pháp luật” [Nghị quyết số 25-NQ/TW]. Tiếp đến *Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII* của Đảng chỉ rõ: “Tiếp tục hoàn thiện chính sách, khuyến khích tham gia của cộng đồng, nâng cao hiệu quả công tác trợ giúp xã hội... Đẩy mạnh xã hội hóa các hoạt động văn hóa, xã hội để thực hiện bảo đảm an sinh xã hội... Phát triển đa dạng các hình thức từ thiện, đẩy mạnh phong trào toàn dân tham gia giúp đỡ những người yếu thế” [Văn kiện Đại hội XII, 2016].

Luật tín ngưỡng, tôn giáo được Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam khóa XIV, kỳ họp thứ hai thông qua ngày 18/11/2016, tại khoản 1 Điều 20 quy định về các hoạt động được thực hiện của các tổ chức tôn giáo sau khi được cấp chứng nhận đăng ký

hoạt động tôn giáo đã nêu (tổ chức tôn giáo) được “tham gia hoạt động từ thiện, nhân đạo” [Luật tín ngưỡng, tôn giáo, 2016: 10].

Những quan điểm, văn bản pháp lý được ban hành là cơ sở và điều kiện thuận lợi cho tổ chức tôn giáo tham gia nhiều hoạt động từ thiện xã hội. Qua đó đã tác động mạnh mẽ đến cộng đồng xã hội. Tuy những hoạt động đó còn nhỏ lẻ so với sự đầu tư hỗ trợ của nhà nước, nhưng sự giúp đỡ của các tôn giáo và tổ chức tôn giáo rất kịp thời, rất cụ thể thiết thực đến từng đối tượng và mang lại hiệu quả cao.

Khảo cứu về hoạt động từ thiện xã hội của các tôn giáo nói chung, của Phật giáo Hòa Hảo nói riêng ở Việt Nam đã có một số nghiên cứu, như: “Quan niệm về từ thiện xã hội của Công giáo” của Trần Thị Thu Hiền (2011), “Hoạt động từ thiện xã hội của Giáo hội Phật giáo Việt Nam” của Chử Thị Kim Phương (2012), “Phát huy vai trò của các tôn giáo ở Việt Nam tham gia công tác xã hội, từ thiện” của Lê Bá Trình (2017), “Hoạt động từ thiện xã hội của Phật giáo Hòa Hảo” của Nguyễn Hoàng Thiện và Lê Thị Ngọc Hà (2019), “Hoạt động từ thiện - Giá trị tôn giáo trong việc giúp đỡ cộng đồng của tín đồ đạo Cao Đài ở Đồng bằng sông Cửu Long” của Huỳnh Ngọc Thu (2022), “Từ thiện xã hội của Phật giáo Hòa Hảo: Một hình thái phát triển từ cơ sở tại vùng Đồng bằng sông Cửu Long” của Võ Duy Thanh (2022),... Đặc biệt, tạp chí *Hương Sen* - cơ quan của Trung ương Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo thường đăng tải các bài viết về những hoạt động từ thiện xã hội của tín đồ hoặc của Ban Trị sự cơ sở. Trong bài viết này, với đối tượng nghiên cứu là hoạt động từ thiện xã hội của tín đồ Phật giáo Hòa Hảo tỉnh An Giang, tác giả kế thừa các kết quả nghiên cứu đi trước, tổng hợp và khái quát một số mô hình từ thiện xã hội của tín đồ Phật giáo Hòa Hảo ở An Giang.

1. Khái quát về hoạt động từ thiện xã hội của Phật giáo Hòa Hảo

Có thể tạm hiểu, “từ thiện” có nghĩa là làm việc tốt xuất phát từ lòng yêu thương. Nó có thể là những việc giúp đỡ những người yếu kém, thiếu may mắn. Những hành vi, việc làm tốt mà không xuất phát từ tình thương thì không được gọi là “từ thiện”. Một trong những đặc điểm của “từ thiện” là thường xuất phát từ lòng tự

nguyện, nên không có những nguyên tắc bắt buộc nào. Tuy nhiên, theo quan điểm chung thì từ thiện là hành vi giúp người nhưng không phải tất cả hành động giúp người nào cũng được gọi là từ thiện. Từ thiện thường phải đi chung với bất vụ lợi (làm không vì lợi ích riêng) và thiện nguyện (tự nguyện làm vì điều tốt) [<https://www.tu-thien.com/p/gioi-thieu.html>, 2021].

Theo các nghiên cứu của Nguyễn Thế Cường và Võ Duy Thanh, tín đồ Phật giáo Hòa Hảo tích cực làm từ thiện xã hội vì những lý do sau. *Thứ nhất*, họ tuân theo lời Đức Huỳnh Giáo chủ, đó là “Làm hết các việc từ thiện”. Một trong ba ban được thành lập ngay từ thời khai đạo là *Ban chấn tế lo tìm phương giúp đỡ kẻ khốn cùng* (Ban thứ nhất là Ban Nghiên cứu đạo Phật; Ban thứ hai là Ban huấn luyện và truyền bá đạo Phật). *Thứ hai*, họ làm từ thiện là thể hiện tinh thần yêu nước và đền ơn đất nước, “là sự cụ thể hóa giáo lý *Học Phật, Tu Nhân* của Đức Huỳnh Giáo chủ, thể hiện lòng nhân ái, tình yêu con người trong đạo lý truyền thống của dân tộc Việt Nam, lấy vô vi chân truyền của Phật giáo làm nòng cốt. Tu nhân chú trọng đến tu dưỡng đạo đức, mà trước hết là đạo làm người, trau dồi phẩm hạnh của bản thân để trở thành người tốt, người có ích trong xã hội, trước khi đề cập đến việc tu để trở thành tiên, thành Phật” [Võ Duy Thanh, 2022b: 7]. *Thứ ba*, mục đích làm từ thiện xã hội của tín đồ Phật giáo Hòa Hảo là nhằm đem lại lợi ích cho nhân sinh bởi Phật giáo Hòa Hảo là một nền đạo nhập thế vị nhân sinh nên người tín đồ vừa cầu hạnh giải thoát, vừa đem lại phúc lợi nhân sinh, không chỉ biết thờ phụng, cầu nguyện mà còn phải bằng hành động thực tiễn mang lại lợi ích cho mọi người, như Đức Huỳnh Giáo chủ đã thuyết giảng: “Cái hành đạo đúng theo ý tưởng xác thực của nó là làm thế nào phát hiện được những đức tính cao cả và thực hành trên thực tế bằng mọi biện pháp để đem lại cái phúc lợi cho toàn thể chúng sinh” [Nguyễn Thế Cường, 2017: 11-14, 22].

Từ năm 1999, khi Phật giáo Hòa Hảo được Nhà nước cấp phép hoạt động, căn cứ vào Hiến chương của Giáo hội, hoạt động từ thiện xã hội được xem là hoạt động cơ bản của bốn chương trình đạo sự trọng tâm mà Ban Trị sự Trung ương Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo đề ra. Hiến chương Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo nhiệm kỳ V (2019-

2024), Điều 1 cùng với việc quy định đường hướng hành đạo và tôn chỉ hành đạo, cũng đã quy định người tín đồ cần tích cực làm các việc từ thiện hữu ích cho xã hội và cho chúng sinh: “Đường hướng hành đạo của Phật giáo Hòa Hảo là “vì đạo pháp, vì dân tộc, Tôn chỉ hành đạo là “Học Phật, tu Nhân”, tại gia cư sĩ, lấy việc báo đáp Tứ ân (Ân Tổ tiên cha mẹ, Ân đất nước, Ân Tam bảo, Ân Đồng bào và Nhân loại) làm căn bản tu hành; giữ tám điều răn cấm và thực hành giáo lý chân truyền của Đức Huỳnh Giáo chủ; tích cực cứu giúp người nguy khó, tương trợ trong quan, hôn, tang, tế và *hoạt động từ thiện* (NVĐ) hữu ích cho xã hội, cho chúng sinh” [*Hương Sen*, số 52: 17]. Một trong bốn chương trình đạo sự và đứng ở vị trí thứ hai được Đại hội đại biểu tín đồ Phật giáo Hòa Hảo lần thứ V, nhiệm kỳ 2019-2024 đề ra là “Đẩy mạnh các hoạt động từ thiện xã hội, thực hiện phúc lợi cho toàn thể chúng sinh. Mở rộng và giữ ổn định các loại hình hoạt động truyền thống; có kế hoạch huy động nguồn lực cho những loại hình mới, phù hợp, như: vận động quỹ học bổng cho các học sinh nghèo hiếu học; từng bước xây dựng củng cố, nâng chất lượng các hoạt động phối hợp với hội chữ thập đỏ, hội khuyến học, hội bảo trợ bệnh nhân nghèo và người tàn tật; nhân rộng và phát huy các tổ xây dựng cầu, cát nhà đại đoàn kết.... Phối hợp chặt chẽ và thống nhất với các tổ chức chính trị, xã hội ở địa phương cùng cấp các hoạt động đem lại phúc lợi cho nhân sinh, cho xã hội, hưởng ứng các phong trào thi đua yêu nước, như: toàn dân xây dựng đời sống văn hóa ở khu dân cư; phòng chống các tệ nạn xã hội, chấp hành nghiêm chỉnh luật an toàn giao thông; hưởng ứng chương trình xây dựng nông thôn mới, đô thị văn minh” [Chánh Trị, 2019].

Từ nhận thức giáo lý và phương châm hành đạo, người tín đồ Phật giáo Hòa Hảo luôn mở rộng trái tim nhân ái, tích cực làm từ thiện xã hội. Trong nhiều năm qua những hoạt động từ thiện xã hội của Phật giáo Hòa Hảo rất đa dạng và phong phú. Các hoạt động từ thiện xã hội mà tín đồ Phật giáo Hòa Hảo đã và đang thực hiện, thể hiện lòng nhân ái, tình yêu thương con người, được xã hội đồng tình, ủng hộ và đánh giá cao là: khám chữa bệnh tại nhà thuốc Nam và bào chế thảo dược, xe vận chuyển bệnh nhân miễn phí, xây dựng nhà tình thương, nhà

tình nghĩa, các bếp ăn từ thiện cơm, cháo, nước sôi cho bệnh nhân miễn phí, hỗ trợ bệnh nhân mổ mắt, hỗ trợ áo quan và chôn cất người qua đời, hỗ trợ tài vật cho các hội khuyến học, v.v... [Nguyễn Huy Diễm, 2019: 11].

Kết quả huy động của Phật giáo Hòa Hảo cho hoạt động từ thiện xã hội nhiệm kỳ I (1999-2004): 22.342.267.729 đồng; nhiệm kỳ II (2005-2009): trên 197 tỷ đồng (tăng hơn 7 lần so với nhiệm kỳ I); nhiệm kỳ III (2009-2014): 514,143 tỷ đồng, trong đó từ năm 2010 đến năm 2013, số tiền làm từ thiện xã hội là 367,910 tỷ đồng; xây 4.485 căn nhà tình thương; 1.055 căn nhà đại đoàn kết; 64 căn nhà tình nghĩa; nâng cấp đường nhựa 486,3km; sửa chữa, cất mới 549 cây cầu [Ban Trị sự Trung ương..., 2014]; nhiệm kỳ IV (2014-2019), năm 2014: trên 301,666 tỷ đồng; năm 2015: trên 373,441 tỷ đồng; năm 2016: trên 363,325 tỷ đồng; năm 2017: trên 404,846 tỷ đồng; năm 2018: trên 484,935 tỷ đồng, tính tổng cả nhiệm kỳ IV đạt trên 1.928 tỷ đồng [Nguyễn Huy Diễm, 2019: 10-11], trong đó chỉ riêng một số loại hình hoạt động từ thiện xã hội của 17 tỉnh, thành phố có tín đồ Phật giáo Hòa Hảo đã đạt kết quả nổi bật, như: sửa chữa, xây mới nhà tình thương, nhà đại đoàn kết cho hộ nghèo với số tiền gần 341 tỷ đồng; sửa chữa, xây mới cầu nông thôn các loại với số tiền hơn 401 tỷ đồng; ủng hộ Quỹ Cây mùa xuân gần 61 tỷ đồng; bếp ăn tình thương hơn 482 tỷ đồng; Quỹ vì người nghèo gần 83 tỷ đồng; nhà thuốc thảo dược hơn 167 tỷ đồng; hỗ trợ bệnh nhân nghèo gần 228 tỷ đồng [<http://phatgiaohoahao.org.vn/news>, 2019]. Sơ kết kinh phí hoạt động từ thiện xã hội đến giữa nhiệm kỳ V (2019-2024), Trưởng ban Trị sự Trung ương Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo Nguyễn Tấn Đạt cho biết đã huy động được hơn 1.300 tỷ đồng, riêng sáu tháng đầu năm 2022 là hơn 200 tỷ đồng [<https://phatgiaohoahao.org.vn/news/?ID=2498&CatID=174>, 2022].

2. Một số mô hình hoạt động từ thiện xã hội của tín đồ Phật giáo Hòa Hảo ở An Giang

Với tinh thần hướng thiện, trong nhiều năm qua, tín đồ Phật giáo Hòa Hảo nói chung và ở An Giang nói riêng đã tích cực phối hợp với Nhà nước thực hiện nhiều hoạt động từ thiện xã hội, góp phần nâng

cao phúc lợi xã hội và sự phát triển chung của vùng Đồng bằng sông Cửu Long. Tổng giá trị hoạt động từ thiện xã hội nửa nhiệm kỳ V (2019-2024) của Ban Trị sự Phật giáo Hòa Hảo tỉnh An Giang là trên 346,514 tỷ đồng [[https://phatgiaohoahao.org.vn/news/?ID=1924 & CatID=63](https://phatgiaohoahao.org.vn/news/?ID=1924&CatID=63), 2022]. Riêng sáu tháng đầu năm 2022, Ban đại diện Phật giáo Hòa Hảo tỉnh An Giang đã huy động được 75 tỷ đồng cho từ thiện xã hội [<https://phatgiaohoahao.org.vn/news/?ID=2498&CatID=174>, 2022]. Dưới đây, tác giả trình bày khái quát một số mô hình hoạt động từ thiện xã hội của tín đồ Phật giáo Hòa Hảo ở An Giang.

2.1. Mô hình xe cứu thương từ thiện

Xe cứu thương từ thiện là một hoạt động rất hiệu quả của tín đồ Phật giáo Hòa Hảo. Với số lượng xe được trang bị mới không ngừng gia tăng do các mạnh thường quân hoặc do các nhóm tín đồ tự quyên góp. Mỗi chiếc xe cứu thương có gắn đèn ưu tiên, bên ngoài có ký hiệu hội chữ thập đỏ với dòng chữ “chuyển viện miễn phí”, được trang bị đầy đủ các thiết bị y tế cần thiết vận chuyển bệnh nhân từ các vùng nông thôn sâu xa đến các bệnh viện trung tâm các tỉnh vùng Đồng bằng sông Cửu Long và Tp. Hồ Chí Minh.

Mỗi ban trị sự cấp xã đều quản lý ít nhất một xe cứu thương, một số xã có từ hai đến ba chiếc đã hình thành nên các đội xe cứu thương liên xã có từ ba đến bốn xe và mỗi đội xe như thế có từ mười hai đến mười lăm tài xế tình nguyện tham gia. Không kể ngày hay đêm, bất cứ khi nào có người dân bị bệnh nặng gọi điện đến, thành viên trong đội xe cấp cứu từ thiện đều sẵn sàng phục vụ. Nhờ sự hết lòng, sự tích cực của các thành viên, rất nhiều người đã qua cơn nguy kịch, được cứu chữa kịp thời. Các thành viên khi đã tham gia công việc này không nhận bất cứ khoản thù lao nào của thân nhân người bệnh, đặc biệt với các tài xế. “Trong khoảng thời gian từ 2004 - 2009 đã đưa rước khoảng hơn 2.000 lần miễn phí hoàn toàn. Ngoài ra, những bệnh nhân tự trang trải được một phần kinh phí vẫn được hỗ trợ đưa rước với mức phí khoảng 100.000 đồng/lượt đi trong tỉnh, đi đến Thành phố Hồ Chí Minh khoảng 600.000 đồng/lượt để hỗ trợ mua xăng dầu, phí cầu đường, rẻ hơn nhiều so với mức phí chuyển bệnh nhân thông thường của các dịch vụ chuyển bệnh nhân khác, với 2.000.000 đồng/lượt đi

Thành phố Hồ Chí Minh, và trong tỉnh là 500.000 đồng (tính trong 100km)” [Nguyễn Hoàng Thiện, Lê Thị Ngọc Hà, 2019: 102], hoặc khi người bệnh khỏi bệnh, gia đình muốn đóng góp chi phí thì trực tiếp đến Ban Điều hành và đóng góp theo tùy tâm, tùy hoàn cảnh. Hằng năm, Hội Chữ thập đỏ của tỉnh An Giang đều mở lớp tập huấn kỹ năng sơ cấp cứu cho tài xế xe chuyển bệnh nhân từ thiện.

Thoạt đầu, xe cứu thương từ thiện chỉ nhen nhóm ở các vùng sâu, dần dần lan tỏa khắp tỉnh An Giang. Huyện Châu Phú, tỉnh An Giang là huyện dẫn đầu cả nước về mô hình “xe cứu thương từ thiện”. Người khởi đầu cho việc sáng lập ra mô hình xe chuyển bệnh nhân từ thiện là ông Phan Thanh Châu - một người nông dân ở ấp Bình Đức, xã Bình Phú, huyện Châu Phú, tỉnh An Giang từ năm 1996. Sau đó, mô hình xe cứu thương từ thiện lan tỏa các xã Bình Phú, Bình Thủy, Mỹ Phú, Bệnh viện Châu Phú,... Đến nay, đội xe chuyển bệnh nhân từ thiện của huyện Châu Phú đã có 29 xe. Hoạt động xe chuyển bệnh nhân từ thiện của mỗi xã đều có Ban Điều hành do Hội Chữ thập đỏ xã quản lý. Tính đến nay, tổng số xe cứu thương từ thiện của Phật giáo Hòa Hảo là 296 chiếc, trong đó, An Giang là tỉnh có số lượng xe cứu thương từ thiện nhiều nhất, 130/296 xe [Võ Duy Thanh, 2022a: 117]. Mỗi xã, phường ở An Giang đều có trang bị ít nhất một xe cứu thương từ thiện [Trần Trọng Thiết, 2021].

2.2. Mô hình nhà thuốc Nam từ thiện

Nói tiếp truyền thống sử dụng cây thuốc Nam để trị bệnh của người Việt, ở những nơi có điều kiện, Ban Trị sự cơ sở cùng các thầy thuốc là tín đồ Phật giáo Hòa Hảo xin phép thành lập các cơ sở chẩn trị y học cổ truyền để cùng các cơ sở y tế của Nhà nước chăm lo sức khỏe cộng đồng. Việc chăm sóc sức khỏe cho cộng đồng của các nhà thuốc y học cổ truyền Phật giáo Hòa Hảo đã tạo được sự đồng thuận từ cơ quan quản lý Nhà nước, các cơ quan chuyên ngành, các tổ chức xã hội, các tôn giáo, các mạnh thường quân,... Trên cơ sở thực tế của các phòng khám Đông y đang hoạt động, căn cứ vào những quy định của Bộ Y tế, Hội Đông y Việt Nam, *Tiểu ban Y học cổ truyền Phật giáo Hòa Hảo* trực thuộc Ban Từ thiện xã hội Ban Trị sự Trung ương Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo được thành lập để hướng dẫn các phòng khám

y học cổ truyền xây dựng cơ sở vật chất, nhân sự nhằm đảm bảo hoạt động của các phòng khám tuân thủ theo quy định của pháp luật.

Ở An Giang, đa số các nhà thuốc được xây dựng theo hình thức nhà cấp bốn, xây tường, lợp mái tôn, sàn nhà lát gạch. Một số nhà thuốc có điều kiện đã xây dựng cơ sở khang trang, có đầy đủ các phòng chức năng: phòng bắt/xem mạch, phòng bốc thuốc, phòng hỗ trợ,... như: Phòng khám Đông y xã Châu Phong, huyện Tân Châu; một số cơ sở xây dựng được chỗ phơi dược liệu, như Phòng Chẩn trị xã Châu Phong, huyện Tân Châu; cơ sở chế biến thuốc Đông y xã Mỹ Hội Đông, huyện Chợ Mới. Một số cơ sở còn xây dựng được nơi lưu trữ và phục vụ cơm cháo miễn phí cho bệnh nhân và người nhà bệnh nhân, như: Phòng khám Đông y xã Hòa Bình, xã Nhơn Mỹ, huyện Chợ Mới; Phòng Chẩn trị Đông y xã Vĩnh Xương, huyện Tân Châu,... Bên cạnh việc bắt mạch, bốc thuốc, một số cơ sở còn kết hợp Đông, Tây y nhằm nâng cao hiệu quả điều trị, như: Phòng Chẩn trị Đông y xã Vĩnh Xương, huyện Tân Châu; có cơ sở còn xây dựng thêm phòng châm cứu, bấm huyệt, chạy điện, vật lý trị liệu, như: Phòng khám Đông y xã Nhơn Mỹ, huyện Chợ Mới. Nhằm nâng cao chất lượng điều trị, chữa bệnh, một số cơ sở chẩn trị y học dân tộc có điều kiện về cơ sở vật chất, về nhân lực, cùng với sự hỗ trợ của các cơ quan chuyên môn ở địa phương đã thành lập các phòng khám nhân đạo, như: Phòng khám Nhân đạo thị trấn Tri Tôn, huyện Tri Tôn; Phòng khám Nhân đạo thị xã Tân Châu. Các nhà thuốc Đông y đều có lương y và phần lớn trong số họ đều kế thừa truyền thống gia đình làm nghề thuốc Bắc. Bên cạnh đó, đã có nhiều lương y tốt nghiệp các trường đào tạo chính quy, một số đang học nâng cao lên bậc đại học ngành y học cổ truyền; các phòng khám nhân đạo đều có bác sĩ hoặc y sĩ tham gia [Hoàng Dung - Tấn Phú, 2020: 24-26].

Khi các nhà thuốc y học cổ truyền đi vào hoạt động, nhu cầu khám, chữa bệnh đòi hỏi phải có một lượng thuốc lớn để điều trị, nên từ đó mỗi nhà thuốc đều hình thành một đội chuyên đi sưu tầm thảo dược từ cây thuốc ở vườn đến cây thuốc ở núi. Khi nhu cầu chữa bệnh ngày càng tăng, một số tín đồ Phật giáo Hòa Hảo đã tập hợp nhau tạo thành những nhóm sưu tầm thuốc. Hiện nay, hệ thống nhà thuốc y học cổ

truyền của Phật giáo Hòa Hảo đã có trên năm mươi tổ sưu tầm thảo dược với khoảng 1.000 thành viên, mỗi năm sưu tầm, cung cấp được hàng ngàn tấn thảo dược. Tuy nhiên, các tổ sưu tầm thảo dược do tín đồ đồng đạo kêu gọi nhau cùng thực hiện mà chưa có sự tổ chức, quản lý của Ban Trị sự cơ sở, dẫn đến không có sự hỗ trợ lẫn nhau giữa các tổ và sự giúp đỡ của địa phương. Do vậy, đây là vấn đề mà Ban Trị sự Trung ương Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo cần lưu tâm kiện toàn cơ cấu tổ chức trong lĩnh vực hoạt động từ thiện xã hội [Lê Tấn Phú, 2020: 20-23].

Ở An Giang, hoạt động sưu tầm và chế biến thuốc Nam trong tín đồ Phật giáo Hòa Hảo trên địa bàn tỉnh đã hình thành và phát triển từ lâu. Nhờ vào hoạt động này mà các nhà thuốc Nam từ thiện trong tỉnh có được nguồn dược liệu phong phú để trị bệnh cho người dân nghèo trong địa bàn và ở địa phương lân cận. Hàng năm đã có hàng chục nghìn người nghèo trong và ngoài tỉnh được trị khỏi các bệnh thông thường, như: cảm mạo, ho, nhức mỏi hay các bệnh về tiêu hóa, gan, thận... Ngoài ra, ở An Giang, có rất nhiều cánh đồng dưa cạn, đây là dược liệu điều trị bệnh gan được trồng trên những mảnh đất do người dân cho mượn. An Giang, nơi đặt trụ sở của cơ quan trung ương Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo, đi đầu về những hoạt động trong công tác từ thiện, mô hình nhà thuốc thảo dược cũng được các chức sắc nơi đây quan tâm [Nguyễn Hoàng Thiện, Lê Thị Ngọc Hà, 2019: 99]. Trong nửa nhiệm kỳ 2019-2024, các phòng khám Đông y trên địa bàn tỉnh An Giang đã cấp miễn phí thuốc trị giá trên 34 tỷ đồng [Ban Đại diện Phật giáo Hòa Hảo An Giang, 2022]

2.3. Mô hình khuyến học, khuyến tài

Trong cuốn *Những điều phải tránh hẳn hoặc được châm chế hoặc nên làm* của Đức Huỳnh Giáo chủ có viết: “Sự học hành không làm trở ngại cho đạo đức. Trái lại, nhờ nó mình được biết rõ ràng giáo lý cao siêu của tôn giáo. Nó tránh cho mình những sự lạc lầm, bỏ các điều dị đoan mê tín. Nó làm cho mình dẹp bỏ những điều huyền hoặc, không bàn bạc những chuyện xa vời (như tiên đoán thiên cơ chẳng hạn...). Vậy hãy tự mình học hỏi (chữ quốc ngữ...) và hãy cho con cháu mình vào trường học tập đặng sự hiểu biết của chúng thêm rộng

rãi. Và lại, sự hiểu biết về khoa học không cản trở sự tu hành và nó giúp cho mình nghiên cứu Phật đạo một cách rành rẽ” [Lê Thanh, 2018: 21].

Y cứ theo lời của Đức Huỳnh Giáo chủ, cùng với xu thế xã hội hóa giáo dục của các tổ chức tôn giáo theo chủ trương của Nhà nước, Ban Trị sự Trung ương Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo đã ban hành *Quy chế hoạt động Chi hội Khuyến học (Ban Khuyến học)* trong hệ thống Giáo hội để có cơ sở tổ chức, hỗ trợ công tác giáo dục ở địa phương. Bản Quy chế đã quy định rõ về cơ cấu tổ chức khuyến học theo các cấp: cấp Trung ương, cấp tỉnh, cấp xã, phường, thị trấn; quy định về đối tượng phục vụ, về phân cấp hỗ trợ và định mức hỗ trợ.

Năm 2020, Ban Khuyến học của Phật giáo Hòa Hảo tỉnh An Giang đã cấp phát tiền mặt và hàng hóa trị giá 2.390.200.000 đồng, trợ cấp cho 7.772 học sinh, gồm 6.225 học sinh tiểu học, 1.470 học sinh trung học cơ sở, 77 học sinh trung học phổ thông trên tất cả mười một huyện, thị xã, thành phố thuộc tỉnh. Các địa phương có hoạt động khuyến học nổi bật là thị xã Tân Châu, nhiều xã thuộc huyện Châu Thành [Lê Thanh, 2021a: 15].

Trong hoạt động khuyến học của Phật giáo Hòa Hảo ở tỉnh An Giang nổi lên một số chi hội tiêu biểu. Chi hội khuyến học thuộc Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo xã Nhơn Mỹ, huyện Chợ Mới được thành lập cuối năm 2012 thì sang năm 2013 đã ba lần cấp phát học bổng cho học sinh nghèo hiếu học, mỗi lần cấp phát cho hai mươi em, mỗi em 300.000 đồng và mười cuốn vở. Từ năm 2014 đến năm 2017, mỗi năm cấp phát hai lần, mỗi lần hai mươi lăm em, mỗi em 300.000 đồng và mười cuốn vở, mười kg gạo. Năm 2018, Ban Điều hành Chi hội khuyến học Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo xã Nhơn Mỹ đã đề ra chương trình cấp phát học bổng cho học sinh nghèo học giỏi liên tục cho đến hết đại học, mỗi năm cấp phát cho hai mươi em, mỗi em 900.000 đồng. Mục đích của học bổng này là để giúp các em học sinh nghèo học giỏi có điều kiện học tập tiếp tục học đến hết bậc đại học [Cao Phước Đông, 2018: 47]. Tổng kết năm 2018, Chi hội Khuyến học của Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo xã Nhơn Mỹ đã cấp học bổng (tiền mặt và hiện vật) cho sáu mươi học sinh nghèo

hiếu học, học giỏi, trị giá ba mươi ba triệu đồng [Cao Phước Đông, 2019: 48].

Chi hội khuyến học Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo thị xã Tân Châu đã có nhiều nhiệt huyết tổ chức hoạt động khuyến học ở địa phương. Năm 2018, Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo thị xã Tân Châu đã lập đủ mười bốn chi hội khuyến học, mỗi chi hội có từ ba đến năm thành viên, chi hội trưởng là trưởng (hoặc phó) Ban Trị sự Phật giáo Hòa Hảo xã, phường với nhiệm vụ: vừa làm tốt đạo sự, vừa đảm nhiệm công tác khuyến học, khuyến tài cho học sinh của địa phương. Các chi hội khuyến học thường tập trung tuyên truyền khuyến học trong các dịp lễ của đạo, các buổi thuyết giảng giáo lý Phật giáo Hòa Hảo, thường xuyên động viên nhắc nhở đồng đạo chăm lo cho con cháu trong gia đình, dòng họ, tổ dân cư cố gắng học tập, không bỏ học và vận động quỹ khuyến học. Tính riêng năm 2020, hoạt động khuyến học của mười bốn xã, phường thuộc thị xã Tân Châu đã nhận được sự ủng hộ trị giá 146.500.000 đồng, trong đó chi cho việc: *Tiếp sức đến trường* là 120 triệu đồng cấp cho 480 học sinh tiểu học, trung học cơ sở với bình quân mỗi em là 250.000 đồng; *Cấp phát học bổng* cho sáu mươi lăm học sinh nghèo học giỏi là 26,5 triệu đồng [Lê Thanh, 2021b: 23]

Có thể nói, từ khi đi vào hoạt động, hệ thống tổ chức chi hội khuyến học của Phật giáo Hòa Hảo cấp xã, phường, thị trấn đã phát triển và đi vào hoạt động ổn định. Các Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo các cấp xã, phường đều có sự hiểu biết về khuyến học và có ý thức hành động tích cực làm theo lời dạy của Đức Huỳnh Giáo chủ về sự học và công tác khuyến học toàn dân của Nhà nước. Các tín đồ luôn lấy làm niềm vui khi được san sẻ, giúp đỡ hàng chục nghìn học sinh trong và ngoài đạo được học tập, góp phần thực hiện xã hội hóa chủ trương Nhà nước và nhân dân cùng chăm lo sự nghiệp giáo dục địa phương, nâng cao mặt bằng dân trí, đào tạo lực lượng lao động, v.v...

Kết luận

Trong nhiều hoạt động xã hội của Phật giáo Hòa Hảo, hoạt động từ thiện xã hội đa dạng và phong phú được đông đảo tín đồ tham gia đã mang lại những đóng góp đáng kể cho xã hội, đặc biệt là ở vùng nông

thôn và cho người nghèo. Xét về mặt xã hội, các hoạt động từ thiện xã hội qua các mặt hoạt động y tế, giáo dục,... của Phật giáo Hòa Hảo nói chung đã có những tác dụng tích cực và hiệu quả rất lớn trong xã hội; được người dân ủng hộ và tiếp nhận nhiệt thành; góp phần thực hiện chủ trương xã hội hóa các hoạt động từ thiện nhân đạo của Đảng và Nhà nước

Có thể khẳng định rằng hoạt động từ thiện xã hội của Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo, trong đó có tín đồ ở tỉnh An Giang, thể hiện tính tích cực, tính nhân văn, tuân theo giáo lý, giáo luật. Hoạt động này, trong thực tế đã mang lại hiệu quả thiết thực giúp cho một bộ phận người dân vượt qua hoặc giảm bớt phần nào khó khăn trong cuộc sống; góp phần nâng cao đời sống cho một bộ phận cộng đồng. Tuy nhiên, để hoạt động từ thiện xã hội được hoàn thiện hơn, Ban Từ thiện xã hội Ban Trị sự Trung ương Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo cũng cần khắc phục những hạn chế còn tồn tại, ví dụ, trong hoạt động khám chữa bệnh theo Đông y, cần có kế hoạch thành lập *Tiểu ban Sưu tầm, Trồng và Chế biến cây thuốc* để có thể có sự hợp tác hữu hiệu hơn của các cơ quan, tổ chức chuyên ngành, các nhà thuốc có năng lực nhằm tạo mối liên hệ gắn kết, trao đổi các loại dược liệu, hỗ trợ vùng sâu, vùng xa. /.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- 1 *Ban Đại diện Phật giáo Hòa Hảo tỉnh An Giang sơ kết hoạt động giữa nhiệm kỳ 2019-2024*, trên [https:// www.angiang. gov.vn/wps/ portal/ Home/chi-tiet-tin-tuc/](https://www.angiang.gov.vn/wps/portal/Home/chi-tiet-tin-tuc/), truy cập ngày 18/6/2022.
- 2 Ban Trị sự Trung ương Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo (2014), *Báo cáo hoạt động đạo sự Phật giáo Hòa Hảo nhiệm kỳ III (2009 - 2014)*.
- 3 Chánh Trị, *Đại hội đại biểu tín đồ Phật giáo Hòa Hảo lần thứ V, nhiệm kỳ 2019-2024*, trên <https://phatgiaohoahao.org.vn/news/?ID=1924&CatID=63>, truy cập 12/9/2019.
- 4 Nguyễn Thế Cường (2017), “Vi sao tín đồ Phật giáo Hòa Hảo tích cực làm từ thiện xã hội”, *Hương Sen*, số 45.
- 5 Nguyễn Huy Diễm (2019), “Phật giáo Hòa Hảo - 20 năm hoạt động và phát triển”, *Hương Sen*, số 50.
- 6 Cao Phước Đông (2018), “Hoạt động khuyến học khuyến tài của chi hội khuyến học Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo xã Nhơn Mỹ, huyện Chợ Mới, tỉnh An Giang”, *Hương Sen*, số 49.

- 7 Cao Phước Đông (2019), “Kết quả hoạt động từ thiện xã hội của Ban Trị sự Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo xã Nhơn Mỹ, huyện Chợ Mới, tỉnh An Giang năm 2018”, *Hương Sen*, số 50.
- 8 Trần Thị Thu Hiền (2011), “Quan niệm về từ thiện xã hội của Công giáo”, *Nghiên cứu Tôn giáo*, số 1.
- 9 “Hiến chương Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo nhiệm kỳ 2019-2024”, *Hương Sen*, số 52.
- 10 *Hội nghị sơ kết hoạt động đạo sự giữa nhiệm kỳ V của Ban Đại diện Phật giáo Hòa Hảo tỉnh và Ban Trị sự cơ sở trong tỉnh An Giang*, trên <https://phatgiaohoahao.org.vn/news/?ID=1924&CatID=63>, truy cập 06/06/2022.
- 11 Hoàng Dung - Tấn Phú (2020), “Quá trình hình thành và phát triển phòng khám y học cổ truyền Phật giáo Hòa Hảo”, *Hương Sen*, số 56: 24-26
- 12 <http://phatgiaohoahao.org.vn/news/?ID=1924&CatID=63>, 22/6/2019.
- 13 *Nghị quyết số 25 của Ban Chấp hành Trung ương*, trên <https://tulieuvankien.dangcongsan.vn/van-kien-tu-lieu-ve-dang/hoi-nghi-bch-trung-uong/khoa-ix/nghi-quyet-so-25-nqtw-ngay-1232003-hoi-nghi-lan-thu-bay-ban-chap-hanh-trung-uong-dang-khoa-ix-ve-cong-tac-ton-giao-3474>.
- 14 Lê Tấn Phú (2020), “Khái quát về hoạt động sưu tầm và trồng cây thuốc của người tín đồ Phật giáo Hòa Hảo”, *Hương Sen*, số 56.
- 15 Chủ Thị Kim Phương (2012), “Hoạt động từ thiện xã hội của Giáo hội Phật giáo Việt Nam”, *Nghiên cứu Tôn giáo*, số 10.
- 16 Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam khóa XIV (2016), *Luật tín ngưỡng, tôn giáo*, Nxb. Lao động, Hà Nội.
- 17 Lê Thanh (2018), “Công tác khuyến học thuộc hệ thống Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo”, *Hương Sen*, số 46.
- 18 Lê Thanh (2021a), “Hoạt động khuyến học Phật giáo Hòa Hảo năm 2020”, *Hương Sen*, số 58.
- 19 Lê Thanh (2021b), “Tổ chức hoạt động khuyến học Phật giáo Hòa Hảo thuộc địa bàn thị xã Tân Châu (An Giang)”, *Hương Sen*, số 59.
- 20 Võ Duy Thanh (2022a), “Từ thiện xã hội của Phật giáo Hòa Hảo: Một hình thái phát triển từ cơ sở tại vùng Đồng bằng sông Cửu Long”, *Dân tộc học*, số 1.
- 21 Võ Duy Thanh (2022b), “Từ thiện xã hội của Phật giáo Hòa Hảo: Từ góc nhìn nhân học”, *Hương Sen*, số 60.
- 22 Nguyễn Hoàng Thiện, Lê Thị Ngọc Hà (2019), “Hoạt động từ thiện xã hội của Phật giáo Hòa Hảo”, *Nghiên cứu Tôn giáo*, số 6.
- 23 Trần Trọng Thiết (2021), *An Giang: Phát triển mô hình mua xe chuyển bệnh nhân bằng hình thức xã hội hóa*, trên <http://vanhoanghethuat.vn/an-giang-phat-trien-mo-hinh-mua-xe-chuyen-benh-nhan-bang-hinh-thuc-xa-hoi-hoa.htm>, update 29/8/2021, truy cập 09/12/2021.

- 24 *Tín đồ Phật giáo Hòa hảo đóng góp hơn 1.300 tỷ đồng thực hiện công tác từ thiện xã hội*,
<https://phatgiaohoahao.org.vn/news/?ID=2498&CatID=174>, truy cập ngày 24/6/2022.
- 25 Lê Bá Trình (2017), “Phát huy vai trò của các tôn giáo ở Việt Nam tham gia công tác xã hội, từ thiện”, *Nghiên cứu Tôn giáo*, số 7.
- 26 *Từ thiện là gì, hiểu sao cho đúng và đủ?*, trên <https://www.tu-thien.com/p/gioi-thieu.html>, truy cập ngày 9/5/2021.
- 27 *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2016.

Abstract

CHARITABLE ACTIVITIES OF HÒA HẢO BUDDHISM OF AN GIANG PROVINCE

Nguyen Van Dzoï

*Faculty of Religious Studies,
Graduate Academy of Social Sciences*

The teachings of each religion have commandments that advise people to Truthfulness - Goodness - Aesthetics and those commandments have a significant impact on human behavior including charitable activities. Through a case study of Hòa Hảo Buddhism in An Giang, the article shows that religious faith has a strong impact on charitable and social activities. Charity activities do not only help the social community but also bring goodness, aesthetics and virtues to followers. Based on secondary data sources, the article presents some charitable activities of Hòa Hảo Buddhism's followers in An Giang.

Keywords: Hòa Hảo Buddhism; charity; An Giang.